Co obnáší kódování kvalitativních dat II, aneb Opakování matka moudrosti

Metodologie pro ISK | 9. 12. 2016

Jak analyzovat?

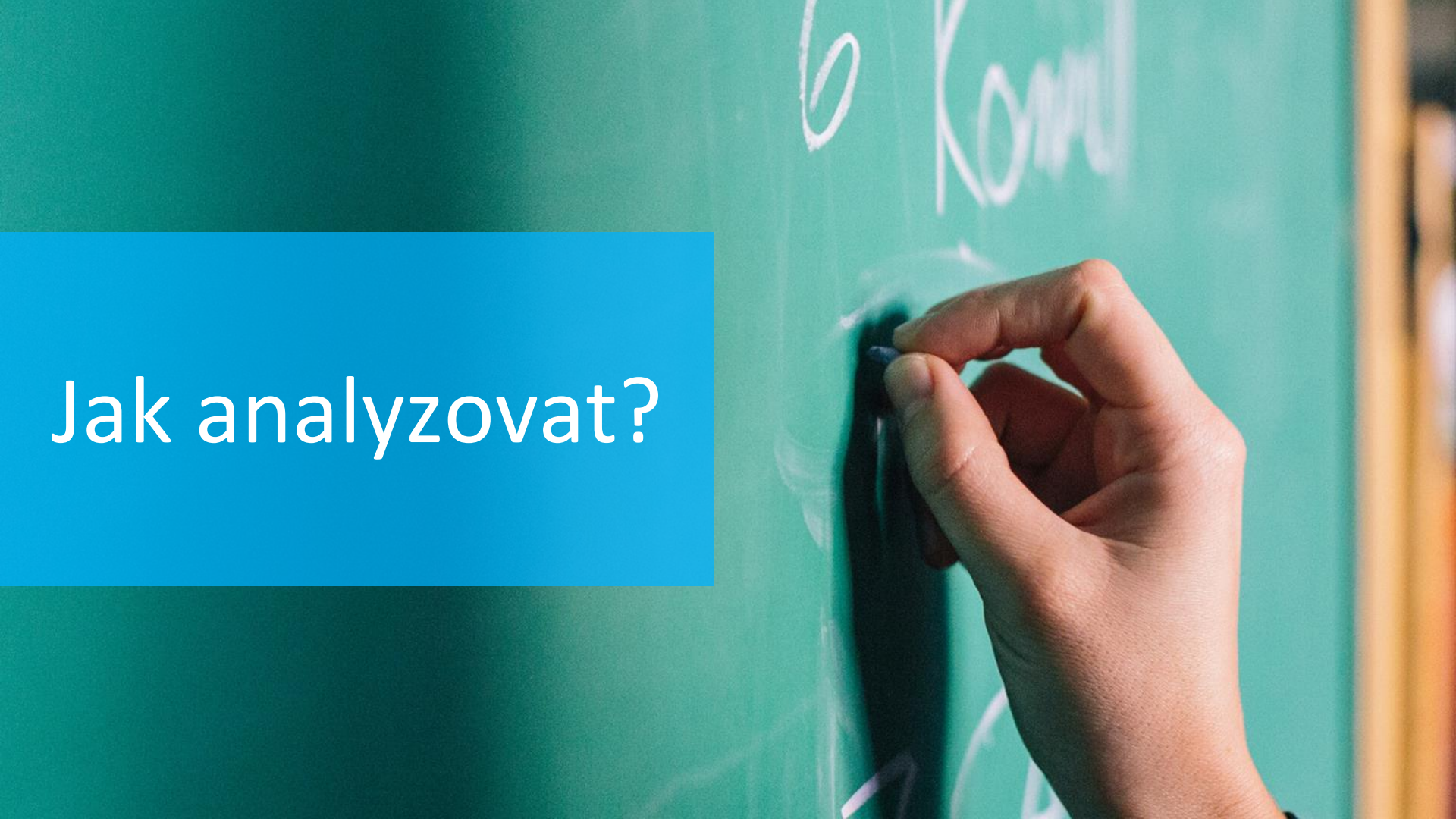

Několik úrovní práce s daty -> „žebřík“ vedoucí ke stále vyššímu stupni abstrakce

1. třídění dat, jejich kódování a kategorizace;
2. formulace základních (jádrových) tvrzení;
3. interpretace;
4. komparace;
5. teoretická generalizace.

→**Důležité!** Povaha kvalitativního výzkumu je cirkulární, to znamená, že se jednotlivé kroky překrývají, výzkumník se může vracet k již realizovaným krokům a revidovat je.

1.

Shromáždění a uspořádání dat

2.

Čtení a opakované čtení

→ podnícení aktivního zájmu o data
→ výzkumník by měl být přiměřeně zaujat „případem“

Cíl: respondent je ten, na koho je primárně zaměřena výzkumníkova pozornost.

→ Rozvoj tzv. **insider´s perspective** = chceme vědět, jaké to je, být v respondentově kůži a dívat se na svět jeho očima.

“Kromě opakovaného čtení přepisu rozhovoru může být užitečné znovu si poslechnout nahrávku, protože hlas respondenta může výzkumníka ještě více vtáhnout do případu.”

3.

Počáteční poznámky a komentáře

Otevřenost vůči datům

zachytit vše, co je v textu významné a zajímavé

“Poznámky psané rukou navozují intimnější sepětí výzkumníka s textem, příběhem i samotným výzkumem.”

Tři druhy poznámek

Deskriptivní
zaměřují se na obsah toho, co respondent říká, na strukturu myšlenek a zkušeností, které utvářejí jeho svět

Lingvistické
zaměřují se na respondento vo specifické používání jazyka včetně metafor

Konceptuální
jsou více interpretativní, mají např. povahu otázek, které se v nás vynořují při čtení textu. Musí být založeny na slovech respondenta

4.

Otevřené kódování

- konceptualizovat data, tj. postupně vytvořit pojmy, které zachycují „esenci“ konkrétních analyzovaných událostí či jevů
- Vytváříme pojmy, které jsou induktivně zakotveny v datech, ale samy o sobě mají abstraktní povahu, protože vyjadřují myšlenku, princip či zkušenost, platnou napříč různými událostmi či situacemi.

Úkol: nalezení tzv. **významových jednotek**, tj. úseků v analyzovaném textu nesoucích informaci **ve vztahu k výzkumné otázce**

- Každou významovou jednotku vyznačíme v textu a poté stručně pojmenujeme = „**okódujeme**“

“Kód by měl výstižně shrnovat podstatu významové jednotky tak, jak jí jako výzkumníci v danou chvíli rozumíme = *propojení mezi daty a jejich významem.”*

→ volíme nepříliš dlouhé (jednoslovné či několikaslovné) pojmenování – kód slouží jako „rukojeť“, za niž můžeme nalezenou významovou jednotku „uchopit“ a „manipulovat“ s ní (třídit, porovnávat, slučovat s jinými kódy či rozdělovat)

→ můžeme využít své vlastní pojmenování, nebo si vypůjčit slova samotných participantů

- Vlastní pojmenování – **deskriptivní kódování**
- Pojmenování participantů – **in vivo kódování**
- Teoretický pojem nesoucí symbolický význam – **hodnotové kódování**

→ Při analýze rozsáhlejších textů může takových kódů vzniknout i značné množství (více než 100 kódů v jednom textu)

→Na základě podobnosti je spojujeme do obecnějších a propracovanějších konceptů - každý z našich konceptů bychom měli být schopni definovat

→ Bezprostředně písemně zaznamenáváme všechny analytické poznámky i volnější postřehy a otázky, které se při analýze vynořují. (bod 3)

5.,6.,7.

Revize kódů
Kategorizace
Hledání vztahů

		Petr Středa	Ondřej Procházka	Hana Veselá	Václav Hakl	Antonín Vyhýbal	Alena Šťastná	Pavel Novák	Jan Kratochvíl
TECHNOLOGIE	Chybějící vodítka				ř. 70 ř. 133-137				
	Nadbytečné informace							ř. 151-154 ř. 179	
	Bariéra orientace		ř. 83-84 ř. 142-145		ř. 50-51 ř. 71 ř. 75-77 ř. 133-137		ř. 73-74	ř. 124 ř. 126-131 ř. 135-137 ř. 140-142	
	Nežádoucí změny			ř. 74-75	ř. 72-74 ř. 139				ř. 144 ř. 152
	Nedostatečnost technologie			ř. 89-91			ř. 106-109		ř. 118-122
	Nedokonalost technologie		ř. 41-44 ř. 94-97 ř. 123-129 ř. 163-167	ř. 59-63 ř. 67-70	ř. 24-27 ř. 68-70 ř. 93-97 ř. 106-108 ř. 161-162	ř. 93-100, ř. 103-107 ř. 112-115 ř. 187-190	ř. 26-27 ř. 102-109 ř. 120-121		ř. 65 ř. 71-72 ř. 77-79 ř. 85 ř. 91-94 ř. 115-118 ř. 128-130
	Ideální stav	ř. 72-74	ř. 153-155		ř. 97-99 ř. 117-119 ř. 148	ř. 204-207		ř. 134-142	ř. 61 ř. 124-128
	Pozitiva technologie	ř. 38-40 ř. 89-91	ř. 25-28 ř. 72-75 ř. 159		ř. 130-132	ř. 46-48, ř. 77-83 ř. 197-199 ř. 203	ř. 30-32 ř. 37-42	ř. 33 ř. 188-189	

Jak psát?

Datové úryvky

Dobře ošetřit datové fragmenty v textu: vybrat úryvky, které reprezentují klíčové kódy a kategorie, a logicky je v textu seřadit.

- zůstává do značné míry mimo text samotný
- Čtenář nemá přístup k celému datovému materiálu, stejně jako ke způsobu, jakým byl v první fázi kódován
- **Zásada!** v textu musí být vždy přítomny fragmenty surových dat (části přepisů rozhovorů, části terénních poznámek pozorovatele atd.)
- Tyto datové úryvky musí být jednoznačně odlišitelné od autorského textu (uvozovkami, jiným typem písma, jiný řádkováním či odsazením)
- Úryvky z dat je třeba doprovodit kontextuálními informacemi – například o tom, kdo je původcem dané promluvy, co přecházelo zachycené situaci atd.

Autorský text

Jasně formulovat jádrová tvrzení:

- deklarovat, o čem datové úryvky svědčí, formulovat tzv. jádrová tvrzení, tedy jednoduše vyjádřit základní nálezy, k nimž nás naše data vedou
- Vybíráme právě takové datové úryvky, které dosvědčují základní vzorce či pravidelnosti, jichž jsme si v našem materiálu povšimli
- jádrová tvrzení umisťujeme před jednotlivé datové úryvky

Autorská interpretace

Nabídnout rozpracovanou intepretaci toho, co se v úryvcích říká či děje.

- Týž datový úsek mohou různí lidé „přečíst“ velmi různým způsobem
- Úkolem výzkumníka je ukázat data a následně osvětlit, jaký význam jim připisuje.
- Interpretace, kterou autor obvykle umisťuje bezprostředně za daný datový fragment, je aktem hledání významu daného výroku či akce.
- Víme, že se něco děje (úroveň 2) a je třeba nabídnout vysvětlení, proč se to děje (úroveň 3).
- Pozor na nadinterrpetaci - do citace projektujeme vlastní nepodložené představy o dané situaci

Rodiče ve sledovaném vzorku téměř unisono vyjadřují spokojenost s učitelkami svých dětí. To mě zpočátku překvapovalo, neboť jsem předpokládala, že vzdělaní a sebevědomí středostavovští rodiče se budou alespoň k některým učitelským praktikám vyjadřovat kriticky a že se ve vzorku objeví také oblíbené a neoblíbené učitelky. Zdá se však, jako by spokojenost nevycházela z vlastností učitelek jako spíše z vlastností rodičů. […] Paní Vránová, která je zkušenou matkou – její tři děti v součtu vystřídaly několik učitelek – k tomu podotýká: *Takže my fakt jako mám pocit, že jsme měli zatím štěstí na tu skladbu těch učitelů a na tu komunikaci s nima, jo, že někteří rodiče, vím, co mají jiné učitele, tak že to není úplně, že by si vyskakovali.* Z citace vysvítá, že porovnává nejen „své“ a „cizí“ učitelky (které ovšem osobně nezná), ale také sebe a jiné rodiče. V prvním plánu jde o předpoklad, že ke kvalitní komunikaci je zapotřebí dvou stran a neschopnost vyjít s učitelkou je do jisté míry také vinou rodičů. V druhém plánu se patrně skrývá axiom, že dítě dobrého rodiče nemůže mít špatnou učitelku. Pokud by totiž rodič označil učitelku za špatnou, bylo by jeho morální povinností ve vztahu k dítěti situaci nějak řešit, například přeřazením dítěte do jiné třídy či školy. […] Vyjadřování spokojenosti s učitelkou tak funguje zároveň jako strategie sebepotvrzování v roli dobrého rodiče. (Šeďová, 2009, s. 45)

Čas na ponoření se do dat